

Filosofický přístup - zásady

Už ve svých počátcích učinila filosofie první závažný krok: myslitel se nespokojoval, nesměl spokojit ani s narativní tradicí (mýtem), ani s pouhým smyslovým vnímáním a pozorováním (proto může být to zdůrazňování, že THEOREIN znamená „zírání“, často zavádějící). Ten krok spočíval v tom, že se myslitelova pozornost zaměřila za to, co je prostě vidět a slyšet atd., tj. k něčemu, co takto prostě vidět a slyšet atd. není, ale otvírá to možnost pochopit, proč se něco jeví právě tak a ne jinak. Jinými slovy: filosofie začíná tam, kde jsou meze smyslového vnímání, ale nechce se nechat vést narativní tradicí. Zdůrazňuje tedy proti mýtu (MYTHU) rozumnost či rozumovost (lépe: LOGOS) a konstruuje pojmovými prostředky jakési myšlené (míněné) „modely“. A tomu se pak začalo říkat „nahlížení vnitřním zrakem“. Nejdříve s tím byly velké potíže, protože nebyly po ruce potřebné termíny a muselo se pracovat za pomoci metafor: Thalés řekl, že „vše je voda“ – ale nemyslí tím tu vodu, kterou můžeme vnímat svými smysly; Anaximénés se zase rozhodl pro vzduch, ale ani on neměl na mysli to „obyčejný“ vzduch, který potřebujeme k dýchání. Anaximander jako první chtěl dát výraz tomu, že nejde o nic, co nám mohou poskytnout naše smysly, a proto mluvil o „neomezeném“ a „neurčitém“ (což je negativní vymezení!). Jak je vidět, filosofové už na samém začátku šli s velkou rozhodností za to, co je známé a běžné, i za to, co nám dává smyslová zkušenost; a když se ocitli v terminologické tísní, neváhali sáhnout po negativním vymezení. Filosofie se tedy může a má sice zabývat vším (a tedy čímkoli), ale má tak činit „teoreticky“ (tj. má teoretizovat, tedy dostat se myšlenkou za to, co máme před očima), a zejména se má pokoušet o proniknutí k tomu, co nám smysly samy o sobě nedávají a co není součástí obecně rozšířeného povědomí. Právě proto filosofové stále více soustřeďovali svou pozornost k tomu, co ještě nevíme, ale chtěli bychom vědět. Hlavní cestou k tomu je, jak je dobře známo, kritické tázání. Tázat se po tom, co ještě nevíme, a tázat se také (a zejména) po tom, jak vlastně dochází k tomu, že poznáváme to, co jsme až dosud nevěděli, jak se z nevědění a také z omylů dostáváme k věděni a k pravdě apod. Jak to vypadá, je filosoficky zcela legitimní, když rozpoznáváme nějakou omezenost v dosavadním myšlení a chápání a když si stavíme otázky po tom, co se právě tomuto dosavadnímu myšlení a chápání jakoby vymyká, co dokonce to dosavadní myšlení a chápání chce nechat stranou a nezabývat se tím, protože až dosud to nikomu nechybělo. Atd. atp. Myšlenkový pokus vidět v dosavadní tradici předmětného (resp. zpředměťujícího) myšlení – kromě všeličeho užitečného – také vážnou překážku pro přístup k tomu, co takto zpředměťovat nelze, protože to nemá předmětný charakter, je proto zcela legitimním pokračováním toho, co filosofie dělala vždycky, i když tímto směrem ještě neryla dost intenzivně a dost systematicky do hloubky.

(Písek, 050719-1.)